

SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG (949-1022), TRĂITOR AL LUMINII DUMNEZEIEȘTI

Pr. lect. univ. dr. **Daniel ENEA**

Născut în 949 la Galata, din Paflagonia într-o familie aparținând micii nobilimi provinciale, Sfântul Simeon Noul Teolog a fost instruit la Constantinopol datorită unchiului său care slujea la curtea împărătească.¹ El nu a căutat idei abstracte sau reguli pentru a ajunge la Dumnezeu, ci căuta cu asiduitate să-și asculte glasul conștiinței în privegherile nocturne înflăcărat de tot elanul tinereții.

„Într-o noapte a văzut din toate părțile lumină... Minteia i s-a înălțat la cer și a descoperit o altă lumină, mai limpede decât cea care era aproape de el”². Deși s-a întors la viața risipită, lumească, următoarele experiențe luminoase nocturne l-au făcut să caute explicații la monahii mânăstirii Studion și găsește în Simeon Evlaviosul povățuitorul duhovnicesc dorit.³

Se călugărește la 28 de ani în obștea mânăstirii Mamas, iar la 31 de ani este hirotonit preot.

După momente alternative de iluminare și părăsire, el descoperă că Hristos îi vorbește nu din afară, ci din interiorul său,⁴ unde se află sălășluit de la Botez. Accentul pus pe simțire și vederea lui Dumnezeu în lumină, face din el în tradiția ortodoxă, un teolog al luminii și al îndumnezeirii omului, nou prin adresarea sa directă, simplă și foarte vie.

Apofaticul misterios al divinității accentuat de către Dionisie Areopogitul, devine la Sfântul Simeon lumină „supralumească” (dincolo de cea fizică și intelectuală), identificată cu iubirea Lui de negrăit. Puterile dumnezeiești sunt sesizate ca lumină iubitoare, în care iubirea este o energie însuflețitoare a omului spre Dumnezeu.

Înțelegerea lui Dumnezeu ascuns în taina lui și totodată răspânditor de putere și iubire, sesizată de om ca lumină, și-a găsit fundamentarea teologică deplină în distincția făcută mai târziu de către Sfântul Grigorie Palama între ființă și energiile necreate ale dumnezeirii.

Trăirea tainică a lui Dumnezeu prin invocarea numelui lui Iisus, când sufletul reintră în el însuși printr-o mișcare circulară și o involuție unificatoare, iar izvorul

¹ “Filocalia” vol. 6, 1997, p. 5-10.

² Cateheza, 22

³ Sfântul Simeon Noul Teolog “*Metoda sfintei rugăciuni și atenții*”, “Filocalia”, vol. 8, 1979, p. 528-540; Nichifor din Singurătate, “*Despre trezvie, rigoare și paza inimii*”, “Filocalia”, vol. 7, 1977, p. 11-32.

⁴ (...) dar acela fiind foc dumnezeiesc e neîmpărțit/ și cu totul de neseplat și netăiat/. Căci împărțându-se , nu se împarte ci rămâne neîmpărțit/ și se află în mine,/ răsare în mine, dinlăuntru nevrednicei mele inimi/ (...) arătându-se în formă de sferă, în chip luminos, căci e ca o flacăra”, Imnul 1 (27), p. 319.

cel dumnezeiesc a toată bunătatea, ca și când l-ar fixa în cer, îi dă puterea să nu greșească, și-l face să revină din multiplicitatea lucrurilor exterioare, ajutându-l să se concentreze în el însuși, apoi odată adunat în unitate, îl unește cu puterile îngerești unificate în chip unitar...” pornește de la Dionisie Areopagitul, se dezvoltă de către Sfântul Simeon Noul Teolog, sunt explicate mai detaliat părți ale acestei unice metode de către Nichifor Monahul apoi de Grigorie Sinaitul⁵ și se precizează deplin prin Sfântul Grigorie Palama.

Omul, cu vocația sa divină, reunește în plan creat cerul cu pământul,⁶ așa după cum Sfânta Liturghie interferează cerul cu pământul în plan sacramental.⁷ Sfântul Simeon accentuează mult unirea între persoana lui Hristos și om, prin participarea celui curățit de patimi la iubirea și lumina divină, sub toate formele sale de manifestare.⁸ În mistica simeonică se renunță la cunoaștere, rămânând la conștiința ca lumină care aduce o altă cunoaștere, divină.⁹

Relația triunghiulară între persoane diferite și lucruri este posibilă în baza rațiunii comune pe care oamenii o folosesc diferit (propriu fiecăruia), luminând și atrăgând sensurile lucrurilor, dar luminându-se totodată pe ei înșiși. Astfel ei își comunică prin cuvinte fiecare „ipostasul” propriu, fundamentul tuturor stărilor lor sufletești, împreună cu sensurile lucrurilor sesizate personal, neterminând niciodată această comunicare prin cuvinte de care sunt mereu însetați.¹⁰

„La început era Cuvântul” (Ioan 1, 1) și „Cuvântul era lumina cea adevărată” (Ioan 1, 9), care strălucea în inima fiecăruia penetrându-i trupul, până când omul s-a închis în patimi opacizându-se prin întoarcerea spre simțurile care prind lumina materială¹¹. „Imnele dragostei dumnezeiești” ilustrează sublim învățătura

⁵Pr. Prof. D. Stăniloae “*Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*” Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2006, p. 55 și N. Crainic în “*Cursul de Teologie mistică*”, București, 1936, p. 250-255, dă câteva explicații interesante asupra metodei Rugăciunii lui Iisus.

⁶Ideea este centrală pentru stoici care vedeau universul reflectat în omul individual - A. H. Armstrong „*An Introduction to Ancient Philosophy*”, London, 1965, p. 142-144; Cochrame „*Christianity and Classical Culture*”, New York, 1957, p. 74-98 și W. Jaeger „*In Search of the Divine Center*”, Oxford, 1986, p. 347-357.

⁷ Sfântul Simeon a văzut slava dumnezeirii „... Sfântul Duh ca o lumină nesfârșită și lipsită de formă pogorât peste el [care a continuat astfel]... de-a lungul celor patruzeci și opt de ani ai preoției sale să-l vadă pogorându-Se peste jertfa pe care o aducea lui Dumnezeu ori de câte ori săvârșea Liturghia” - “*Un grand mystique byzantin. Vie de Symeon le Nouveau Théologien*” - Nicéas Stethatos - I. Hansherr - *Orientalia Christiana*, 12, nr. 45, 1928, p-1-228.

⁸ „Tot ce există are un sens și iradiază o lumină (...) pe diferite trepte existențiale”, (...) Persoana crește spiritual mereu, asimilând tot mai multe sensuri în ea, lucrurile însă nu, chiar când primesc o pecete a persoanei în ele (...) există deci o conștiință care începe să adune sensurile lucrurilor în ea” -Pr. Prof. Acad. Dr. D. Stăniloae, „*Studii de teologie dogmatică ortodoxă*”, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1991, p. 307-308.

⁹ „Dumnezeu fiind în toate și pretutindeni / și întreg lumină, în care nu e deloc / vreo umbră de schimbare / nici vreo prezență a nopții, și nefiind în el deloc vreo piedică a întunericii / ci fiind întins în toate și luminând în chip neapropiat; / dar celor vrednici li se arată [lumină] apropiată și sesizabilă” (Imnul 12, Z36).

¹⁰ Pr. Prof. Acad. Dr. D. Stăniloae, „*Studii de teologie dogmatică ortodoxă*”, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1991, p.309-310

¹¹ Ibidem, p. 314.

duhovnicească despre această lumină a iubirii, îndumnezeitoare pe care Sfântul Simeon a trăit-o din plin după cuvântul biblic „Din plinătatea dumnezeirii Lui noi toți am luat și har peste har” exprimând-o în toată opera sa.¹²

Toți cei care au gustat din iubirea Lui plenar, au fost pecetluiți¹³ în mințile lor lucrătoare în inimă. Părăsirile și iluminările divine se succed pedagogic până la permanenta rămânere în har care trebuie cerută cu ardoare.¹⁴ Înaintând prin taina lui Hristos ei ajung la nepătimirea harismatică.¹⁵

Gândirea Sfântului Simeon tratează cu predilecție două teme: părintele duhovnicesc și îndumnezeirea omului (theosis). Ceea ce le leagă, conform tradiției este firește rugăciunea inițiativă a lui Iisus. Desigur că ambele teme își au originea în Noul Testament unde avva este chiar El și parcurge gradual drumul îndumnezeirii firii omenești, pentru noi toți (2 Petru 1, 4; Ioan 17, 5 etc.). Theosis a preocupat și a fost dezbătut la Sinoadele Ecumenice ale Bisericii, începând de la 431 Efes și sfârșind cu cel din 787 (Niceea II), precum și pe mulți dintre Sfinții Părinți.

Ceea ce aduce Sfântul Simion din experiența sa de viață, este faptul că îndumnezeirea este chemarea individuală a fiecărui creștin ce se desăvârșește printr-o relație vie, personală a omului cu divinitatea încă din prezent cu „pre-gustări” ale vieții viitoare. Progresul acestei relații este o urgență rezolvabilă doar cu multe lacrimi și asceză, pentru a ni se da pe Sine Dumnezeu ca foc și lumină¹⁶ curățitoare și îndumnezeitoare. Hristos restabilește chipul și asemănarea odată pentru totdeauna, iar efortul ascetic al creaturii este de fapt ștergerea „prafului” atașamentului față de lucrurile sensibile, de pe oglinda sufletului ca să-l poată reflecta pe Creator în sine.

Sfântul Simeon Noul Teolog dă mărturie personal și neînduplecat față de chemarea creștinilor de a se împărtăși din lumina lumii viitoare¹⁷ printr-un contact

¹² Sf. Simeon Noul Teolog „*Cuvântări morale*”, Filocalia Vol. 6, 1997, pag. 129,

¹³ Ibidem, p. 71

¹⁴ „m-ai umplut de Duhul Tău dumnezeiesc, Hristoase al meu / și m-ai străbătut întreg de lumina duhovnicească / Dăruiește-mi Tu însuși, Dumnezeul meu, / mie robului Tău, harul deplin neretras până la sfârșit (...) după ce m-ai învrednicit să stau înaintea feței Tale, între robii Tăi... (Imnul 49, Z. 24).

¹⁵ „Căci cel ajuns afară de lume și de aceste trupuri / nu mai are nici pofta patimi trupești, ci o anumită nepătimire”, nu în sensul de aptheia stoică, ci născută din vederea lui Dumnezeu și umplerea de Duhul Sfânt (Imnul 9, Z. 29) și „Văd pe Fiul stând la dreapta slavei Tatălui” (Fapte, 7, 56) și (Imnul 11, Z. 32).

¹⁶ „Care este taina mare pe care o văd înlăuntrul meu, /dar n-o înțeleg, ci-mi este acoperită?! Căci se vede o stea ce-mi răsare de departe/ și se face ca un soare mare/ ce nu are măsură sau greutate sau margine în mărime./ Raza lui apare întâi mică, apoi se arată ca o flacără mare/ în mijlocul inimii mele și în măruntaiele mele./ învârtindu-se des și aprinzând toate/ cele dinăuntru ale mele și aprinzându-le pe toate”. [...] Eu mă arăt ție și ca rază și mă fac văzut și ca lumină, arzând, fără să te mistui, patimile inimii tale/ și spălând cu roua dulceții și a harului meu dumnezeiesc murdăria ta/ și stingând cu totul jarul trupului, al plăcerilor păcatului. Și lucrez prin iubirea mea de oameni, toate câte le-am făcut în toți sfinții” (Imnul 22, Z.40).

¹⁷ „Fiindcă Tu ai luat chip în inima lor dreaptă / vor locui cu chipul Tău în Tine, Hristoase al meu. [...] Dar știu cu adevărat cu toată încredințarea / că desăvârșirea acestora este fără sfârșit / și înaintarea în slavă va fi veșnică”. (Imnul 1, Z.27).

personal cu El, de neînlocuit¹⁸, care se adâncește în iubire și cunoaștere la infinit.¹⁹ Omul cu făptura sa dihotomică (trup și suflet) este chemat să se împărtășească până la deplinătate de simțirea unificată a Dumnezeului Întreit-Unul cu „simțurile sale duhovnicești”, dar și cu trupul întreg²⁰ în virtutea capacității umane de autodeterminare liberă (autexousion)²¹ Cei care au ratat relația directă și personală cu Dumnezeu din această viață, relație care le-ar fi conferit „înțelegerea (...) și mintea Sa”²² cu toată lumina Lui, și-au refuzat fericirea veșnică a mântuirii,²³ așa încât divinitatea nu-i mântuiește cu forța.²⁴

Sfântul Simeon pune accentul ferm pe dimensiunea harismatică și „subiectivă” în sensul relaționării personale a creștinismului cu Monada treimică, restaurând în lumina Noului Adam – viziunea teologică asupra raportului subiectiv-obiectiv și personal-divin în spiritualizarea omului proiectat în plan eshatologic. În “Imnele dragostei dumnezeiești” Sf. Simeon Noul Teolog stă înaintea tronului divin cu frică slujind „dumnezeieștile taine” pe altar ca preot (Imnul 19, Z.38) și cutremurându-se cu pioșenie că aceeași taină o descoperă în inima sa (Imnul 8, Z.4), unde Ziua eshatologică strălucește încă din această viață, așa cum se întâmplase tuturor sfinților.²⁵

Sfântul Simeon descrie foarte fluid comunicând o experiență vie, personală a slavei divine care crește sau descrește pedagogic la începutul vieții sale duhovnicești, într-o experiență fără sfârșit a iubirii divine ca lumină (phos trishypostaton) (Ioan 17,5) ce deschide adâncurile Scripturilor și face din sfântul însuși o „scriptură dându-i îndrăzneala (parresia) necesară mijlocirii pentru alții înaintea Domnului”.

În această „mare negrăită a slavei” (Imnul 23, Z.41) suntem chemați să ne luminăm bucurându-ne de veacul viitor, căci grăuntele de muștar ascuns în inima fiecăruia (Imnul 17, Z.2.) e raza dumnezeirii ce conține universul întreg (Imnul 25, Z.31), comunicarea cea mai intimă și tainică a omului singur cu Ziditorul sufletului său (Imnul 50, Z.46 și 27, Z.20).

¹⁸ în care răpirea minții în Dumnezeu este doar începutul relației și nu apanajul unui trăitor ardent al acesteia, care ar avea-o în permanentă contemplație divină și dialog noetic cu El.

¹⁹ „O minune! Te află în mine / , petreci, Te miști în mine, îmi grăiești / și mă faci atunci fără glas, / Copleșit de Slava Ta neapropiată” (Imnul 20, Z 29).

²⁰ Imnul 20, Z 29.

²¹ Cf. studiului S. Gaith „*La conception de la liberté chez Grigoire de Nysse*”, Paris, 1953, p. 40-86.

²² Imnul 39, Z.12.

²³ „(...) despărțiți prin simțire și prin vedere de acestea, /așa este lumina dumnezeiască a Treimii în toate,/ dar păcătoșii sunt închiși în mijlocul întunericului, /întrucât nu văd și nu aud deloc simțirea dumnezeiască, /ci fiind arși de conștiința lor/ și osândiți de ea, vor avea în veci /chinul negrăit și durerea nespusă” (Imnul 1, Z. 27).

²⁴ „(...) Să-i mântuiesc oare fără voia lor, cu sila?/ Dar mi s-ar părea că-i necăjesc/ să-i mântuiesc fără voie pe toți/ Căci numai binele primit cu voia e bine adevărat, iar binele făcut fără voie nu va fi bine” (Imnul 34, Z. 17).

²⁵ „Inima pustnicului este biserica, iar mintea prestol, deoarece Domnului îi place să locuiască în inima și mintea omului” – Fericitul Arhim. Sofronie „Viața Sfântului Siluan Athonitul”, Ed. Schitul Românesc, Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001, p. 119.

Nu numai fața omului, ci tot trupul său se transformă în lumină devenind transparent luminii și privirii înduhovnicite prin har.²⁶ Sfântul Simeon se distinge prin îndrăzneala cu care vorbește despre unirea mistică divino-umană atribuindu-i expresii pur omenești și susținând că „nunta sfântă” (hieros gamos) a Fecioarei cu Dumnezeu se repetă în sfinții lui, astfel încât fiecare creștin este chemat la sfințenie și trebuie să-L poarte pe Hristos viu înlăuntrul său, așa cum o femeie însărcinată simte că-și poartă pruncul (Discursuri Teologice: 1,10,11), deoarece slava lui Dumnezeu²⁷ este accesibilă încă de pe acum tuturor celor care o caută cu râvnă.

Experiența unirii mistice este foc nu numai pentru ea că este o putere în sine, ci și pentru că transfigurează și metamorfozează organic. Astfel extazul iubirii mistice dă nu numai forță, ci și o frumusețe neobișnuită.²⁸ Unirea mistică și focul ei sunt esența și condiția vieții duhovnicești, asigurând sănătatea, frumusețea și puterea sufletului în particular, precum și viața religioasă adevărată în general, experiența ei constituind o permanență în viața Bisericii.

Slava ca foc și nor l-a scos pe Israel din Egipt²⁹ coborând ulterior pe vârful Sinaiului în furtună și fulgere (Ies.19, 9-16; 24, 16-17), și umplând templul lui Solomon la sfințirea sa (3 Regi 8, 10-11). Locul ei, este deasupra scaunului milei sau Chivotului Legământului, deci a inimii omului. Lumina neașteptată lucrează cu fiecare într-un mod cu totul personal.³⁰

Cele trei evanghelii Sinoptice relatează schimbarea la Față a lui Hristos, ca o declarație a faptului că toate teofaniile Vechiului Testament își găsesc împlinirea în

²⁶ Participarea sufletului la îndumnezeire se transmite și trupului „Cugetând eu, El se află înăuntru meu, /strălucind înăuntru ticăloasei mele inimi, /învăluindu-mă din toate părțile de o strălucire nemuritoare/ și luminând toate mădulele mele cu razele Lui. /Pătrunzându-mă întreg, mă îmbrățișează întreg, se dă pe Sine întrec mie, nevrednicului” (Imnul 16, Z. 7). O experiență asemănătoare a avut și Sfântul Siluan Athonitul, iar pierderea temporară și pedagogică a luminii Sale l-a dus la soluția divină „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui !”; Sfântul Ioan Scărarul, mărturisește: “...când omul întreg se amestecă cu iubirea lui Dumnezeu, strălucirea sufletului se arată în trup ca într-o oglindă”, “Scara” XXIX, “Filocalia”, 9, p. 427.

²⁷ „Kavod” în textele ebraice, reflectă manifestarea de Sine a lui Dumnezeu - P. Deseille - „*Dictionnaire de Spiritualité*” 6 – („Gloire”), p. 422-463.

²⁸ Iată cum descrie un om apropiat de contemporaneitate, întâlnirea cu un semen îndumnezeit care îl poate introduce și pe interlocutor la cererea acestuia, în Slava Sa: “Închipuiți-vă un om care vă vorbește, iar fața îi strălucește ca un soare la amiază! Îi vedeți mișcarea buzelor, expresia schimbătoare a ochilor; auziți sunetul vocii sale, simțiți mâinile sale care vă strâng umerii dar, în același timp, nu zăriți nici mâinile lui, nici trupul lui, nici pe el vostru, și nu vedeți decât o lumină strălucitoare care învăluie totul, pe o distanță de mai mulți metri de jur-împrejur, înstăpânindu-se blând peste zăpada care acoperă pajiștea, peste mareale stareț și peste voi înșivă! Cum să descriu ceea ce am trăit atunci?!”- *Convorbirea cu Motovilov*, -“Sfântul Serafim de Sarov”, Ed. Renașterea. Alba Iulia, 1994, p. 50-56.

²⁹ (Ieș 13, 21-22) Israel simbolizând mintea eliberată de robia patimilor (egiptenii).

³⁰ Pe Sfântul Ap. Pavel l-a orbit vederea neașteptată a luminii (F.A. 9, 3-4); întâiul mucenic Ștefan vede slava Lui și pe Hristos în clipa morții sale (F.A. 7, 55), Sfântul Ap. Ioan vede slava lui Dumnezeu luminând noul Ierusalim (Apoc. 15,8 și 21,23), și tot Sfântul Ap. Pavel îl numește pe Hristos „Domn al Slavei” (1. Cor 2, 8).

Iisus,³¹ pe care fiecare creștin ar trebui să-l cunoască încă din această viață,³² personal, față către față³³, asemeni Sfântului Simeon Noului Teolog. El vine cu inițiativa de a reînvia experiența duhovnicească interioară. Deși originalitatea învățaturii mistice a lui Simeon este legată de doctrina despre lumină, scopul final al înălțării duhovnicești nu este contemplarea luminii, ci întâlnirea cu Hristos. Rugăciunea vameșului, cunoscută mai apoi ca rugăciunea lui Iisus, (dar mai corect rugăciunea către Iisus, sau rugăciunea inimii) va pune bazele mișcării isihaste, care va avea ca premergător direct pe Sf. Simeon Noul Teolog. Poet și mistic în același timp, Sfântul Simeon exprimă în imagini trăite, esențialul experienței creștine, comuniunea cu Incomunicabilul și cunoașterea Incognoscibilului³⁴ trăind cu Hristos și doar prin El ajungând la adevărata Lumină. Știm că la anul, în 2022, se vor împlini o mie de ani de la mutarea la Domnul a Sf. Simeon Noul Teolog, un mare premergător al mișcării isihaste. De aceea, smeritul meu, studiu se dorește a fi un preambul, pentru sărbătorirea unui mileniu de autentică trăire duhovnicească în duhul patristic, pentru toți cei ce și-au asumat viața cu și în Hristos Domnul și Mântuitorul nostru.

Bibliografia

- Biblia, sau Sfânta Scriptură, E.I.B.M. al B.O.R., București, 1982.
- Dictionnaire de Spiritualité - („Gloire”), Ed. Beauchesne, Paris, 1995
- Gaith, S., „*La conception de la liberté chez Grigoire de Nysse*”, Paris, 1953
- Gorainoff, Irina, -“*Sfântul Serafim de Sarov*” *Convorbirea cu Motovilov*, Ed. Renașterea, Alba Iulia, 1994,
- Petcu, Diac. Drd. Liviu, *Părinții Bisericii învățătorii noștri*, vol. I, *Despre Dumnezeu Cel Veșnic viu*, Ed. I.B.și de Misiune Ortodoxă, București, 2009
- Fericitul Arhim. Sofronie, „*Viața Sfântului Siluan Athonitul*”, Ed. Schitul Românesc Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001
- Sfântul Simon Noul Teolog, „*Cele 225 de capete teologice și practice*”, în *Filocalia* Vol. 6
- Sfântul Simeon Noul Teolog, „*Discursuri teologice și etice*” *Scrieri I*, Ed. Deisis, Sibiu, 1998.
- Stăniloae, Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru, „*Studii de teologie dogmatică ortodoxă*”, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991.

³¹ Moise și Ilie apar vorbind cu El, așa cum fiecare din ei a vorbit cu Dumnezeu în vârful muntelui (Mc 9, 2-4; Mt 17, 1-3, Lc. 9, 28-32). Lumina, norul, efectul paralizant asupra ucenicilor ne duce cu gândul la „Slava lui Dumnezeu” chiar dacă propriu-zis cuvântul „slavă” lipsește, deoarece Iisus este „locul” Slavei pe care le-a împărtășit-o și Apostolilor.

³² Primii monahi afirmă posibilitatea acestei vederi, cum afirmă și P. Rousseau în „*Ascetics an Authority*”, p. 28.

³³ << Rămânând Iacov singur, s-a luptat Cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor. (...) Si a pus Iacov locului aceluia numele Peniel, adică, fața lui Dumnezeu, căci și-a zis: “Am văzut pe Dumnezeu în față și mântuit a fost sufletul meu!”>>, Fac. 32; 24-30.

³⁴ Diac. Drd. Liviu Petcu, *Părinții Bisericii învățătorii noștri*, vol. I, *Despre Dumnezeu Cel Veșnic viu*, Ed. I.B.și de Misiune Ortodoxă, București, 2009, p.60